

З.О. Сірик

Економічний розвиток і співробітництво територіальних громад

Розкрито основні проблеми економічного розвитку територіальних громад. Досліджено основні характеристики системи співробітництва територіальних громад для підвищення рівня їх фінансової спроможності. Визначено особливості розвитку співробітництва між територіальними громадами. Проаналізовано доступні для органів місцевого самоврядування механізми забезпечення економічного розвитку та реалізації співробітництва територіальних громад. Визначено форми, за якими здійснюється співробітництво територіальних громад. Виділено основні економічні переваги для територіальних громад, які беруть участь у будь-якій з форм співробітництва. Розкрито основні ризики в процесі об'єднання громад, як виключної форми їх співробітництва.

Ключові слова: територіальна громада, органи місцевого самоврядування, міжмуніципальне співробітництво, спроможна громада, місцеві бюджети.

Сучасні державотворчі процеси відрізняються пануванням так званої громадівської концепції над концепцією патерналізму, тобто мова йде про передачу ініціатив щодо територіального розвитку на рівень громади. Самі громади засобами опосередкованої та безпосередньої демократії забезпечують соціально-економічний розвиток території і в такий спосіб створюють передумови для реалізації концепції сталого розвитку. Наділення територіальних громад широкими повноваженнями в публічно-політичній сфері обумовлюють активізацію їх громадянської активності. Та як наслідок формування інститутів громадянського суспільства, які іноді на рівні з органами місцевого самоврядування формують політику територіального розвитку і реалізують її практичне впровадження. Але для самої активності та розвитку громадянських ініціатив і політичних процесів на рівні громади замало, важливим і основним аспектом є фінансова спроможність громади. Для цього органи місцевого самоврядування мають максимально реалізовувати наявний економічний потенціал території, а також активно сприяти розвитку господарських процесів і самим виступати в ролі суб'єкта господарських процесів через ефективне управління комунальною власністю. Водночас в умовах упровадження реформи місцевого самоврядування економічний розвиток громади може проявлятися і через механізм співробітництва кількох територіальних громад для вирішення спільних проблем територіального розвитку. З огляду на це, саме механізм економічного співробітництва як один з напрямів забезпечення фінансової спроможності громади викликає надзвичайну актуальність.

Проблематика економічного розвитку територіальних громад, у тому числі шляхом об'єднання кількох громад для спільного вирішення проблем соціально-економічного розвитку, висвітлювалася в багатьох наукових джерелах і працях, зокрема такими дослідниками, як М.П. Бутко, К.О. Ващенко, Т.В. Журавель, О.О. Зеленська, С. М. Зеленський, Ю.В. Ковбасюк, Е.М. Лібанова, Г.В. Макаров, І.В. Патока, А.О. Пелехатий, І.З. Сторонянська, В.В. Толкованов, М.А. Хвесик та ін.

Метою статті є аналіз доступних для органів місцевого самоврядування механізмів забезпечення економічного розвитку та реалізації співробітництва територіальних громад.

Актуалізація проблеми пошуку шляхів підвищення ефективності реалізації громадами власних економічних функцій найгостріше проявляється в контексті реформування системи місцевого самоврядування. Однак емпіричне розуміння

необхідності реформування та оптимізації можливостей територіальної громади в економічній сфері має підтверджуватися статистичними та аналітичними даними щодо розвитку громад. Натомість такі дані можливо отримати переважно у масштабах міст. У той час як аналіз соціально-економічного стану більшості сільських громад або повністю відсутній, або має суто фрагментарний характер. Подібна диспропорційність у сфері статистичних даних і брак релевантної інформації для оцінки ступеня використання економічного потенціалу громад пояснюється низьким рівнем економічного розвитку переважної більшості маленьких громад сільської місцевості, але водночас частково може бути компенсований за рахунок аналізу стану виконання місцевих бюджетів.

Якщо подивитися на зведені дані про виконання місцевих бюджетів у 2015 р., то можна побачити таку ситуацію. Так, за січень-грудень 2015 р. до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 99,8 млрд грн, що складає 116,0% від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами. Приріст надходжень до загального фонду проти січня-грудня 2015 р. (у зівставних умовах і без урахування територій, що не підконтрольні українській владі) склав 42,1% або 29,6 млрд грн. При цьому темп росту фактичних надходжень ПДФО до 2014 р. становив 123,1%, плати за землю – 130,3%. Загалом обсяг надходжень ПДФО за січень-грудень склав 53 625,8 млн грн, рівень виконання річного показника, затвердженого місцевими радами, становить 113,7%, надходжень плати за землю – 14 466,6 млн грн, рівень виконання річного показника, затвердженого місцевими радами – 112,2%. Надходження податку на нерухоме майно за 2015 р. затвержені місцевими радами в обсязі 530,0 млн грн. Фактичні надходження податку за 2015 р. склали 736,9 млн грн. За станом на 01.01.2016 р. фактичні надходження акцизного податку склали 7 670,1 млн грн, що в розрахунку на одного жителя країни складає 196,1 грн [3].

Однак подібне узгальнення номінального зростання показників наповнення бюджетів за різними джерелами демонструє лише об'єктивне поступове зростання обсягів надходжень коштів у силу нарощення обсягів ВВП за регіонами. Така ситуація сталася переважно через те, що 2014 р. через загальне погіршення соціально-економічної ситуації в країні, ведення бойових дій на території України характеризується кризовими явищами в економічній сфері, а відтак і суттєвим падінням бюджетних надходжень. Більш показовим, на нашу думку, є демонстрація бюджетної спроможності територіальних громад, тобто зіставлення рівня наповнюваності місцевих бюджетів за рахунок власних надходжень і міжбюджетних трансфертів (рис. 1).

Таким чином, можна побачити, що, попри рівень власних надходжень, більшість місцевих бюджетів по всіх регіонах України потребує дотацій і субвенцій з Державного бюджету.

Безумовно, подібна ситуація вимагає реагування держави, а тому нагально стоїть проблема підвищення рівня фінансової та економічної спроможності громад і перегляду бюджетної політики.

У цьому контексті показовою є точка зору Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, В. В. Толкованова, які зауважують про необхідність при реформуванні системи місцевих фінансів і міжбюджетних відносин базуватися на «європеїзації» місцевих бюджетів України. Європеїзація розглядається як визначальний процес, який спроможний втілити якісні зміни в політичній системі та економічному житті. Інституційна європеїзація, зосереджена насамперед на органах державного управління та їх інституціях у бюджетній системі, має здійснюватись на основі нормативного підходу шляхом прийняття сукупності спільних прав і

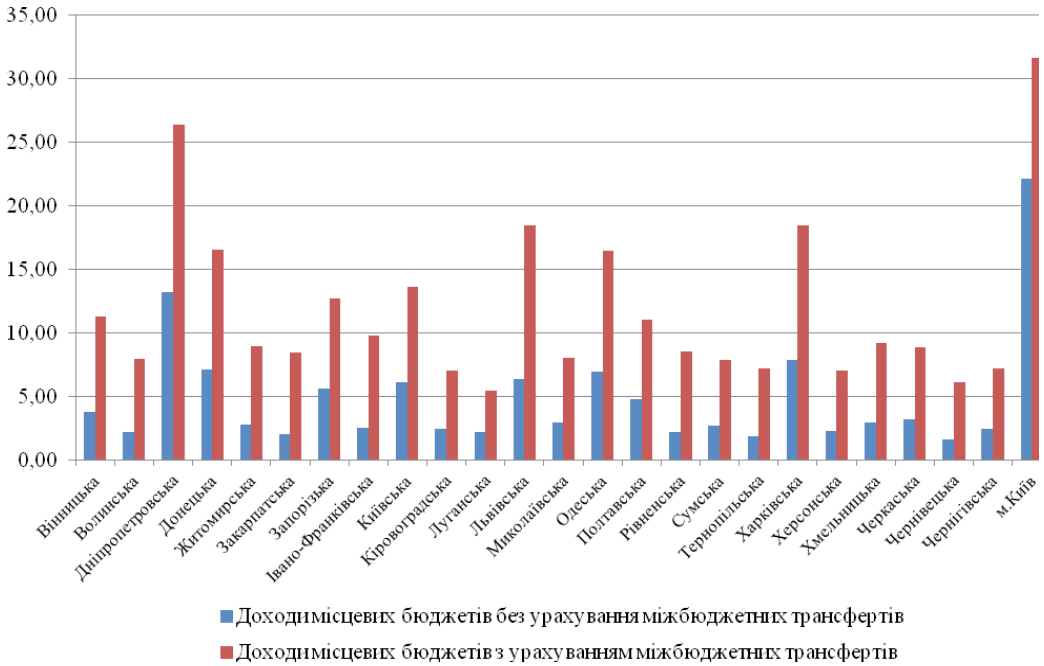

Рис. 1. Доходи місцевих бюджетів з урахуванням власних надходжень та окремо з урахуванням міжбюджетних трансфертів, млрд грн

зобов'язань, обов'язкових до виконання країнами, які прагнуть стати членами ЄС. На думку вчених, наявна система місцевих бюджетів в Україні є недієвою за кількісним наповненням структури, тому необхідне зменшення кількості місцевих бюджетів з 12 тис. до 5-6 тис. Для підвищення дієвості бюджетної системи України необхідно переходити від орієнтації на кількість до орієнтації на якість місцевих бюджетів [5].

Ще однією площиною можливостей для підвищення рівня фінансової спроможності та ефективності використання територіальними громадами власного економічного потенціалу є їх співробітництво на засадах організаційної та інституціональної кооперації. Так, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», співробітництво територіальних громад – це форма відносин між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених формах задля забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів і цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень [9].

В. В. Толкованов та Т. В. Журавель вказують на те, що міжмуніципальне співробітництво, як нова (інноваційна) форма політики місцевого і регіонального розвитку, останнім часом набуває все більшого поширення в європейських країнах, зокрема й в Україні. Його поява пов'язана з тим, що місцеве самоврядування на сьогодні має справу з проблемами, можливі варіанти вирішення яких пропонує саме міжмуніципальне співробітництво. Воно має великий потенціал, який може бути корисним для забезпечення сталого розвитку всіх без винятку (великих та малих) громад. Крім того, часто кооперація дозволяє знайти ефективніший підхід до вирішення певних завдань через використання спільних знань і досвіду [11].

Отже, в Україні співробітництво територіальних громад здійснюється у формі [9]:

- делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;
- реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів для спільного здійснення відповідних заходів;
- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;
- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів;
- утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

Серед основних економічних переваг для територіальних громад, які беруть участь у будь-якій з форм співробітництва, найбільше виділяють такі [5; 7]:

- консолідація ресурсної бази для вирішення складних завдань між-територіального значення, фінансування яких з будь-якого одного місцевого бюджету викликає непомірне навантаження на нього;
- збільшення суспільного ринку, тобто збільшення кількості потенційних споживачів як адміністративних послуг, так і послуг, що надаються комунальними підприємствами, створеними в межах співробітництва;
- підвищення рівня конкурентоспроможності територій у боротьбі за інвестиції. Співробітництво кількох громад створює належні умови для гарантування прав та інтересів інвесторів, а також умови для реалізації інвестиційних проектів із значно нижчими, ніж у випадку поодиноких громад, термінами окупності;
- створення умов для подальшого реформування системи адміністрування та управління територією, спільною для громад, що вступили у відносини співробітництва.

Таким чином, можна зробити висновок, що основним у контексті вибору такої форми розвитку територіальних громад як їх співробітництво є принцип взаємної вигоди.

Принцип взаємної вигоди – це один із загальновизнаних принципів міжнародного права, яким найчастіше керуються у міжнародних економічних відносинах. Цей принцип тісно пов'язаний з таким принципом, як рівність учасників відносин. Адже лише в межах рівності можна врахувати взаємні інтереси, щоб досягти обопільної вигоди. Тому в Хартії економічних прав та обов'язків держав 1974 р. ці принципи розглядаються як такі, що взаємно доповнюють один одного. Недодержання цього принципу у будь-якому співробітництві спричиняє дискримінацію, нерівноправність і нееквівалентність обміну. Без будь-яких перебільшень цей принцип є актуальним майже для усіх сфер відносин, урегульованих національним правом, оскільки практично будь-який вид співпраці (навіть некомерційної) передбачає наявність певної вигоди, «задоволення» для партнерів. Вона може мати як матеріальну форму (акумуляція ресурсів, збільшення розміру фінансування, залучення додаткових ресурсів тощо), так і будь-яку іншу (підвищення рівня довіри мешканців громади, підтримка культурної спадщини тощо) [11].

Отже, ми приходимо до розуміння, що кооперація територіальних громад, зокрема в ресурсній площині, дає можливість їм суттєво підвищувати власну

фінансову та економічну спроможність, але при вирішенні виключно тих проблем соціально-економічного розвитку територій, що стосуються двох чи більше територіальних громад. Тобто законодавець застосовує певні організаційні стимули для раціоналізації використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування, у тому числі шляхом реалізації спільних проектів.

Натомість І. З. Сторонянська та А. О. Пелехатий стверджують про необхідність впровадження ідеї стимулювання територіальних громад економічними методами. У цьому контексті вчені акцентують увагу на об'єднанні громад, як новому прогресивному етапі реалізації адміністративно-територіальної реформи та реформи місцевого самоврядування. Наділення об'єднаних громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення, і позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися, може стати вагомим аргументом на користь активізації укрупнення громад. Останнім часом мейнстрімом простежується думка про недоцільність і неможливість адміністративного втручання в процеси об'єднання територіальних громад. Однак вивчення світового досвіду й українських реалій ставить під сумнів можливість практичного втілення цієї ідеї. Поряд з передачею фінансового ресурсу відбуватиметься і передача низки повноважень з державного на регіональний і місцевий рівні. Причому перелік заходів, що стосується фінансування житлово-комунального господарства, екологічних проектів, певних соціально-культурних закладів відповідає принципам субсидіарності та об'єктивно передається на рівень територіальної громади для забезпечення її фінансової спроможності [12].

Спроможною територіальною громадою є така громада, у якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади. За Європейською хартією місцевого самоврядування, яка є частиною законодавства України, місцеве самоврядування – це «право і спроможність органів місцевого самоврядування здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення» [7].

Таким чином, в умовах України шлях територіальних громад до спроможності лежить виключно через об'єднання та активізацію власного економічного потенціалу. Об'єднання громад не є чистим інструментом співробітництва громад, але його можна вважати однією з форм кооперацій спільних зусиль різних територіальних громад шляхом створення більш економічно незалежного та самостійного територіально-адміністративного утворення.

Так, відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 №157-VIII, об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською. При цьому добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням таких принципів: конституційності та законності; добровільності; економічної ефективності; державної підтримки; повсюдності місцевого самоврядування; прозорості та відкритості; відповідальності [8].

Отже, об'єднання громад є добровільною формою співробітництва кількох територіальних громад з передачею ними своїх повноважень до єдиного центру. Фактично це означає втрату самостійності однієї громади у вирішенні питань

територіального розвитку, оскільки відбувається злиття кількох населених пунктів, що автоматично збільшує кількість представницького органу нової громади і диверсифікує інтереси громади в ньому відповідно до кількісного представлення колишніми (до об'єднання) територіальними громадами власних інтересів в особі депутатського корпусу.

Натомість добровільне об'єднання громад суттєво підвищує можливості її економічного розвитку і фінансового забезпечення задоволення соціально-економічних і матеріально-побутових потреб громади.

Як зазначає І.В. Патока, головною рушійною силою процесу утворення об'єднаних спроможних територіальних громад є фінансове забезпечення їх діяльності, тобто отримання власних повноважень і фінансової бази на виконання цих повноважень відповідно до принципу субсидіарності [6].

Слід зазначити, що змінами до Податкового кодексу зроблено перший крок до запровадження повсюдності місцевого самоврядування. Передбачено, що органи місцевого самоврядування встановлюють ставки та пільги на плату за землю не тільки в межах, а й за межами населених пунктів. У перспективі органи місцевого самоврядування об'єднаних громад отримують виключні повноваження щодо володіння, розпоряджання і користування земельними ділянками в межах своєї юрисдикції (як у межах, так і за межами населених пунктів) [7].

Крім того, відповідно до Бюджетного кодексу України, зокрема ст. 64, місцеві бюджети об'єднаних територіальних громад суттєво більші від податків територіальних громад до їх об'єднання. Так, об'єднані громади до свого бюджету стягують податки у такому розмірі [2]:

- 100% від єдиного податку;
- 100% від податку на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності;
- 100% від податку на майно (нерухомість, земля, транспорт);
- 60% від податку на доходи фізичних осіб;
- 25% від екологічного податку;
- 5% від акцизного податку з реалізації підакцизних товарів.

Крім цього, Бюджетним кодексом України встановлюються і інші надходження у вигляді зборів, штрафів, обов'язкових платежів тощо. Але, безумовно, податкові надходження займають основне місце в системі формування бюджету будь-якої територіальної громади.

Водночас не лише перерозподіл бюджетних і фінансових потоків відкриває для об'єднаних територіальних громад нові можливості для економічного розвитку. Важливим, на думку Е. М. Лібанової та М. А. Хвесика, є те, що подібна форма співробітництва – об'єднання громад – відкриває нові можливості для нарощення соціального потенціалу сталого розвитку регіонів. Зокрема, як зазначають дослідники, укрупнення громад, а надто їх співробітництво вже в форматі, коли хоча б одна з громад має статус об'єднаної, суттєво спрощує вирішення завдань з модернізації соціальної інфраструктури, формування територіальних міграційних систем як фактора нарощення соціально-економічного потенціалу, а також оптимізації системи управління природокористуванням, зокрема шляхом впровадження моделей капіталізації природно-ресурсної складової економічного потенціалу сталого розвитку територій [10].

Окремо слід наголосити на тому, що будь-яке співробітництво громад передбачає збільшення, розширення або оптимізацію управлінських функцій з землекористування. Земля є унікальним ресурсом територіальної громади, особливо тієї, у якій переважає сільська місцевість, тобто центром якої є

селище. Об'єднання громад відкриває можливості для використання земель, що перебували у віданні районів, через їх розташування в межах такої громади. Це, своєю чергою, дозволяє отримувати рентні платежі напряму в місцевий бюджет. До того ж така раціоналізація підходів до природокористування дозволяє суттєво активізувати розвиток підприємницького сектору.

Водночас слід звернути увагу на точку зору Г. В. Макарова, який зазначає, що будь-яка форма співробітництва територіальних громад, надто їх об'єднання, несе в собі низку ризиків, врахування яких є необхідним з точки зору ефективного впровадження найкращих надбань європейської та світової практики державного управління регіональним розвитком та ефективної реалізації реформи місцевого самоврядування. Так, основними групами ризиків є такі [4]:

- ризики, пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць (для забезпечення їх фінансової спроможності), зокрема недостатність механізмів для здійснення добровільного об'єднання, що не гарантує систематичного застосування відповідних норм;
- послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування на регіональному та субрегіональному рівнях за реалізацією повноважень, які будуть передані виконавчим органам місцевих рад, в умовах слабкості інститутів громадянського суспільства поза межами великих міст;
- ризики для бюджетної системи країни, зокрема загроза поглиблення диспропорцій економічного та соціального розвитку територій у разі скорочення субвенцій у межах політики регіонального розвитку;
- зростання партикуляристських тенденцій в областях – тобто, легітимізація у суспільній свідомості претензій регіонів на правосуб'єктність щодо тих політичних інтересів, які суперечать загальнонаціональним.

Загалом наявні ризики демонструють не стільки глибинні структурні проблеми розвитку територій і територіальних громад, скільки складність процесу впровадження задекларованих реформ місцевого самоврядування та адміністративно-територіальної реформи.

Підводячи підсумки аналізу стану системи забезпечення економічного розвитку та співробітництва територіальних громад, слід зазначити таке.

По-перше, ефективний економічний розвиток територіальних громад є вихідною умовою для реалізації ними власної фінансової спроможності для вирішення соціально-економічних проблем. Досягнення належного рівня використання власного економічного потенціалу в територіальній громаді, однак не є запорукою її фінансової спроможності, через те, що реальний стан ресурсного забезпечення та ресурсного потенціалу дійсно заслабкий. Проблема цього полягає в недосконалому самому адміністративному поділу та територіальній організації влади. Відтак самостійне вирішення громадами багатьох проблем соціально-економічного розвитку за рахунок власних надходжень неможливе.

По-друге, сучасний стан впровадження реформ у системі місцевого самоврядування розкриває нові можливості для реалізації територіальними громадами власних економічних функцій, зокрема шляхом співробітництва, кооперації ресурсної бази, ко-воркінгу у сфері організаційного та інституційного забезпечення територіального розвитку. Позитивним є запровадження практики міжмуніципального співробітництва на договірних засадах. Однак проблема співробітництва територіальних громад полягає у обмеженості предметної сфери, щодо якої таке співробітництво є можливим.

По-третє, на сьогодні найбільш раціональним та ефективним, а головне швидким кроком до підвищення фінансової та управлінської спроможності територіальних громад є їх об'єднання. Так, податкове і бюджетне законодавство

України закріплюють суттєві фінансові стимули для об'єднання, яке можна і необхідно розглядати в ролі специфічної форми співробітництва територіальних громад, що дозволяє вирішити і проблему оптимізації адміністративно-територіального поділу, і проблему належного ресурсного забезпечення соціально-економічних потреб громади без використання механізму дотацій і трансфертів з Державного бюджету України.

Загалом зауважимо, що основним трендом у сучасній державній політиці регіонального розвитку є створення системи стимулювання політичної та економічної активності громад, розвитку громадянських інституцій на рівні громад, що дасть змогу змінити парадигму місцевого самоврядування і перетворити територіальні громади на спроможні суб'єкти регіонального розвитку та потужні економічні центри, здатні вирішувати самостійно будь-які проблеми соціально-економічного розвитку територій, що їм підпорядковуються.

Список використаних джерел

1. Бутко М. П. Регіональне управління: інноваційний підхід : навч. посіб. для студ. ВНЗ / М. П. Бутко, О. О. Зеленська, С. М. Зеленський та ін.; наук. ред. М.П. Бутко. – К. : Знання України, 2006. – 560 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №50-51. – Ст. 572. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Інформація щодо стану виконання місцевих бюджетів за січень-грудень 2015 року / Міністерство фінансів України. – 2016. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/vikonannja-dohodiv-miscevih-bjudzhetiv-za-n-2015-rik?category=bjudzhet&subcategory=local-budg>
4. Макаров Г. В. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2012. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>
5. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / редкол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін. ; Національна академія державного управління при Президентові України. – К., 2014. – 128 с.
6. Патока І. В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні / І. В. Патока // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4582>
7. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад. – К. : Асоціація міст України, 2015. – 40 с.
8. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. №157-VIII / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>
9. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 р. №1508-VII / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
10. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : національна доповідь / наук. ред.: Е. М. Лібанова, М. А. Хвесик ; ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». – К., 2014. – 776 с.
11. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС) : навч.-практ. посібник / наук. ред.: В. В. Толкованов, Т. В. Журавель ; Тернопільський національний економічний університет. – К., 2016. – 154 с.
12. Сторонянська І. З. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи / І. З. Сторонянська, А. О. Пелехатий // Регіональна економіка. – 2014. – №3(73). – С. 230-241.

References

1. Butko, M. P., Zelenska, O. O., Zelenskyu, S. M., & et. al. (2006). *Rehional'ne upravlinnya: innovatsiyny pidkhid [Regional management: innovative approach]* (Textbook for university students). Kyiv: Knowledge of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Supreme Council of Ukraine (2010). Podatkovyy kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] (Adopted on 2010, July 8, 2456-VI). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 50-51, art. 572. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
3. Ministry of Finance of Ukraine (2016). Informatsiya shchodo stanu vykonannya mistsevyykh byudzhetiv za sichen'-hruđen' 2015 roku [Information on the status of implementation of local budgets in January-December 2015]. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua/news/view/vikonannja-dohodiv-miscevih-bjudzhetiv-za-n-2015-rik?category=bjudzhet&subcategory=local-budg> [in Ukrainian].

4. Makarov, H. V. (2012). *Ochikuvani ryzyky u protsesi detsentralizatsiyi vlady v Ukraini [Expected risks in the process of decentralization of power in Ukraine]* (Analytical note). Kyiv: National Institute of Strategic Studies in Ukraine. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/> [in Ukrainian].
5. Kovbasyuk, Y. V., Vashchenko, K. O., Tolkovanov, V. V., & et. al. (Eds.) (2014). *Mistseve samovryaduvannya v Ukraini: suchasny stan ta osnovni napryamy modernizatsiyi [Local government in Ukraine: current state and main directions of modernization]* (Scientific report). Kyiv: National Academy of Public Administration. [in Ukrainian].
6. Patoka, I. V. (2015). Finansove zabezpechennya staloho rozvytku ob"yednanykh terytorial'nykh hromad yak skladova efektyvnoyi detsentralizatsiyi vlady v Ukraini [Financial support of sustainable development of integrated local communities as part of an effective decentralization of power in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582> [in Ukrainian].
7. Association of Cities of Ukraine (2015). *Praktychnyy posibnyk z pytan' formuvannya spromozhnykh terytorial'nykh hromad [A practical guide for the formation of capable local communities]*. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Supreme Council of Ukraine (2015). *Pro dobrovil'ne ob"yednannya terytorial'nykh hromad [On a voluntary association of communities]*: Law of Ukraine, adopted on 2015, February 5, 157-VIII. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-viii> [in Ukrainian].
9. Supreme Council of Ukraine (2014). *Pro spivrobitnytstvo terytorial'nykh hromad [On cooperation of local communities]*: Law of Ukraine, adopted on 2014, June 17, 1508-VII. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> [in Ukrainian].
10. Libanova, E. M., & Khvesyk, M. A. (Eds.) (2014). *Sotsial'no-ekonomichnyy potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yiyi rehioniv [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions]* (National report). Kyiv: Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
11. Tolkovanov, V. V., & Zhuravel, T. V. (Eds.) (2016). *Spivrobitnytstvo terytorial'nykh hromad (mizhmunitsypal'ne spivrobitnytstvo – MMS) [The cooperation of local communities (inter-municipal cooperation – IMC)]* (Teaching practical manual). Kyiv: Ternopil National Economic University. [in Ukrainian].
12. Storonyanska, I. Z., & Pelekhatty, A. O. Finansove zabezpechennya rozvytku terytorial'nykh hromad u konteksti administratyvno-terytorial'noyi reformy [Financial support for the development of local communities in the context of administrative-territorial reform]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 73(3), 230-241. [in Ukrainian].

Siryk Z. O. Economic development and territorial communities' collaboration.

Modern state forming processes can be characterized by the domination of the so called community concept over the concept of paternalism; hence we can talk about the transfer of initiatives on territorial community to the community level. The communities through the means of indirect or direct democracy provide social and economic development of the territory and therefore create preconditions for implementation of sustainable development concept. Granting territorial communities with broad powers in the public-political sphere stipulates activation of their public activity, and therefore forming of civil society institutes and acceleration of territorial development. But solely activity and development of public initiatives and political processes at the level of community is not enough; financial capacity of the community is important and key factor. For this local government bodies have to implement available economic potential of the territory to the fullest extent and to actively promote the development of economic processes. They also have to act as the economic entities through efficient management of community property. Along with this, in terms of conducting of local governance reform economic development of the community can be fostered through the mechanism of cooperation between several territorial communities in order to solve mutual problems of territorial development. Taking this into consideration, the mechanism of economic cooperation as one of the directions of financial capability maintenance in the community evokes great interest. The article aims to analyze mechanisms of economic development maintenance and territorial communities' cooperation implementation that can be used by local governance. The article outlines the problems of territorial communities' economic development. The forms of territorial communities' cooperation and strengthening of their financial capacity level due to the latter are analyzed. The features of cooperation development between the territorial communities are defined. Major risks in the process of communities combining are described.

Keywords: territorial community, local governance bodies, inter-municipal cooperation, capable community, local budgets.

Сирік Зеновій Орестович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних дисциплін Львівського факультету Дніпропетровського державного технічного університету залізничного транспорту ім. В. Лазаряна (e-mail: zsiryk62@gmail.com).

Siryk Zenoviy Orestovych – Ph.D. (Tech.), Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of fundamental disciplines of the Lviv Faculty of the Dnipropetrovsk National University of Railway Transport.

Надійшло 12.08.2016 р.